

Nr 127.

Ankom till riksdagens kansli den 21 maj 1941 kl. 4 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående provisoriska avlöningsbestämmelser under budgetåret 1941/42 för lärare vid folk- och småskolor m. m.

(2:a avd.)

I en den 21 mars 1941 dagtecknad proposition, nr 175, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att *dels* i huvudsaklig överensstämmelse med vad av föredragande departementschefen i nämnda statsrådsprotokoll förordats för budgetåret 1941/42 utfärda provisoriska avlöningsbestämmelser för lärare vid folk- och småskolor m. fl., *dels ock* meddela de bestämmelser, som erfordras för genomförande av den av föredragande departementschefen förordade jämkningen i gällande bestämmelser angående statsbidrag till avlönning av lärare vid folk- och småskolor m. m.

Av statsrådsprotokollet inhämtas bland annat:

Samtidigt med att ny lönereglering från och med den 1 juli 1939 genomfördes för befattningshavare inom den civila statsförvaltningen vidtog även en provisorisk lönereglering för lärare vid folk- och småskolor och med dem i avlöningshänseende likställda befattningshavare samt för nomadlärare. För budgetåret 1939/40 utfärdades sålunda den 15 juni 1939 kungörelser (nr 469 och 470), varigenom viss anpassning av nämnda lärargrupper av löningsförhållanden till civila avlöningsreglementets bestämmelser skedde.

Nämnda provisoriska avlöningsbestämmelser grundade sig på den förutsättningen, att folk- och småskollärarnas samt nomadlärarnas särskilda avlöningsreglementen alltjämt skulle vara i princip gällande. I följande hänseenden gjordes emellertid jämkningar med hänsyn till civila avlöningsreglementets bestämmelser: Lönebelopp och belopp för kallortstillägg enligt folk- och småskollärarnas samt nomadlärarnas avlöningsreglementen ersattes med motsvarande belopp enligt civila avlöningsreglementet; dyrtidstillägg ersattes med rörligt tillägg; tjänstledighetsavdrag vid sjukdom och därmed i avdrags-hänseende likställda tjänstgöringshinder ersattes med avdrag motsvarande civila avlöningsreglementets A-avdrag; vissa lönetillägg ävensom arvodesbelopp för timlärare omreglerades med hänsyn till bortfallande dyrtidstillägg. Dessutom meddelades bestämmelser i fråga om övergångsvis utgående barn-tillägg i anslutning till för statliga befattningshavare gällande grunder.

Då enligt de provisoriska bestämmelserna personlig lönefyllnad jämlikt 6 punkten kungörelsen den 26 november 1937, nr 901, icke skulle få åtnjutas, stadgades därjämte rätt för sådana folk- och småskollärare, som voro berättigade till personlig lönefyllnad av nämnt slag, att genom i vederbörlig ordning gjord anmälan bibehållas vid före den 1 juli 1939 gällande avlöningsförmåner (jfr vidare nedannämnda P. M.).

Jämväl för innevarande budgetår gälla provisoriska avlöningsbestämmelser för folk- och småskollärare m. fl. samt nomadlärare. Kungörelser härom hava utfärdats den 21 juni 1940 (nr 700 och 701). I fråga om arvodesbelopp för timplärare gälla bestämmelserna i kungörelsen den 30 december 1940 (nr 1067). Föreskrifterna innebära väsentligen förlängd giltighet av de för budgetåret 1939/40 gällande. Vissa kompletteringar i fråga om avlöningsförmånerna under tjänstledighet för militär tjänstgöring hava dock vidtagits, varjämte timpläraryrvodena undergått viss omreglering. Liksom beträffande föregående budgetår hava vissa lärargrupper beretts möjlighet att genom vederbörlig anmälan varda bibehållna vid äldre avlöningsbestämmelser.

Departementschefen har föreslagit, att de nu gällande provisoriska avlöningsbestämmelserna för folk- och småskollärare och med dem i avlöningshänseende likställda befattningshavare samt nomadlärare — i likhet med vad som i statsverkspropositionen förordats beträffande provisoriska avlöningsbestämmelser för lärare vid kommunala flickskolor, kommunala mellanskolor, praktiska mellanskolor och högre folkskolor — skola erhålla förlängd giltighet.

Vissa jämkningar förordas dock nämligen

1:o) att rätten till *språktillägg* för vissa lärare skola, på sätt Kungl. Maj:t på chefens för ecklesiastikdepartementet föredragning i propositionen nr 177 föreslagit, upphöra, samt

2:o) att gällande grunder för bestämmandet av *avdrag för tjänstebostad* inklusive bränsle skola ändras på sådant sätt, att vederbörande lärare med hänsyn till de stegrade bränslepriserna skola vara skyldiga att utöver i avlöningsreglementet fixerat avdragsbelopp erlagga särskild ersättning för tjänstebostads uppvärmning med 24 kronor för år och eldstad.

Departementschefen har i detta sammanhang påpekat, att befattningshavare, vilka icke underkastade sig dessa provisoriska avlöningsbestämmelser, icke torde kunna åläggas utgiva högre tjänstebostadsersättning än vad nu gällde enligt avlöningsreglementet.

Departementschefen har vidare i samband härmed förordat sådan jämkning i grunderna för statsbidrag till avlöning åt lärare vid folk- och småskolor, att vid beräkning av statsbidraget den särskilda bränsleersättningen skall likställas med bostadsersättningen och således avdragas vid statsbidragets utbetalande till skoldistriktet. Härigenom uppkomme på vederbörande statsbidragsanslag för nästa budgetår en besparing med i runt tal 1,600,000 kronor.

I detta sammanhang får utskottet meddela, att på uppdrag av chefen för finansdepartementet till utskottets ordförande överlämnats en inom nämnda departement utarbetad, den 30 april 1941 dagtecknad *promemoria* med vissa upplysningar beträffande det i förevarande proposition framlagda förslaget till provisoriska avlöningsbestämmelser. Sagda *promemoria* har följande lydelse:

P. M.

I samband med utfärdandet av folk- och småskolläraernas nuvarande avlöningsreglemente (1937: 868), vilket trätt i kraft den 1 januari 1938, utfärdades den 26 november 1937 en kungörelse (nr 901) med vissa övergångsbestämmelser. I punkt 6 av nämnda kungörelse stadgas:

Lärare, å vilken avlöningsreglementet skall från och med den 1 januari 1938 äga tillämpning och som omedelbart före nämnda dag vid skoldistriktets folk- eller småskolor innehar befattning såsom ordinarie folk- eller småskollärare eller i 4 § avlöningsreglementet omnämnd annan befattning eller som vid höstterminens slut 1937 vid nämnda skolor är anställd såsom extra ordinarie lärare, skall, så länge han kvarstår i samma eller motsvarande befattning inom skoldistriktet, av distriktet såsom *personlig lönefyllnad* erhålla gottgörelse för genom övergången till den nya lönestaten minskad löneinkomst.

Den personliga lönefyllnaden skall vid varje särskild tidpunkt motsvara det belopp, med vilket summan av de avlöningsförmåner, däri inberäknat dyrtidstillägg och andra motsvarande tillägg, som vid den för skolan omedelbart före den 1 januari 1938 gällande årliga lästiden skulle tillkommit läraren därest på honom alltjämt vore tillämpliga de vid sist angivna tid gällande statliga och kommunala bestämmelserna, överstiger summan av de efter övergången till den nya lönestaten utgående avlöningsförmånerna. Sistnämnda avlöningsförmåner utgöras vid övergången av lön, kallortstillägg, provisoriskt dyrorstillägg, dyrtidstillägg enligt för nyreglerade statliga verk gällande grunder samt provisorisk avlöningsförstärkning.

När förslag angående provisoriska avlöningsbestämmelser för folk- och småskollärare, avseende budgetåret 1939/40, förelades riksdagen (proposition 1939: 176) uttalades, att befattningshavare, å vilken de provisoriska bestämmelserna blevo tillämpliga, icke borde vara berättigad uppbära honom eljest tillkommande personlig lönefyllnad. Vidare anförde föredragande departementschefen bland annat följande:

Det är av praktiska skäl önskvärt, att så många som möjligt av befattningshavarna erhålla sin avlöning enligt de provisoriska bestämmelserna. Om man bortser från dem, vilka äro berättigade till personlig lönefyllnad, synes hinder icke möta att föreskriva, att de provisoriska bestämmelserna obligatoriskt skola tillämpas. De enligt dessa föreskrifter utgående avlöningsförmånerna komma nämligen att väsentligt överstiga de avlöningsförmåner, som garanterats befattningshavarna genom nu gällande avlöningsreglementen. Såsom i statsverkspropositionen påpekades bör särskild utredning igångsättas med uppgift att närmare undersöka frågan, i vad mån och på vad sätt de för ifrågakvarande lärarpersonal gällande avlöningsbestämmelserna kunna och böra anpassas efter civila avlöningsreglementets föreskrifter. När definitivt, av statsmakterna godkänt förslag till sådan lönereglering föreligger, böra ordinarie och vissa med dem jämförliga befattningshavare få välja, huruvida de vilja kvarstå på nu gällande eller övergå till ny lönestat. Den omständigheten, att befattningshavare under budgetåret 1939/40 erhållit lön enligt de provisoriska föreskrifterna, bör icke på något sätt påverka hans rätt att i samband med den definitiva löneregleringen välja, huruvida han vill övergå på ny eller kvarstå på nuvarande lönestat.

De befattningshavare åter, som äro berättigade till personlig lönefyllnad, torde böra

äga kvarstå på nuvarande lönestat, därest de göra anmälan i sådant hänseende inom viss av Kungl. Maj:t bestämd tid. Befattningshavare, som gjort dylik anmälan, böra under nämnda budgetår äga åtnjuta provisoriskt dyrtidstillägg och provisorisk avlöningsförstärkning samt dyrtidstillägg enligt nu gällande bestämmelser, dock bör barnstillägg allenast få utgå för barn, för vilka befattningshavarna varit berättigade att åtnjuta sådant tillägg under andra kalenderkvartalet 1939. Även om sådana anmälan gjorts, bör befattningshavaren äga rätt att i samband med den definitiva löne-regleringen välja, huruvida han vill övergå på ny eller kvarstå på nuvarande lönestat.

Vid utfärdandet av kungörelsen 1939: 468 angående provisoriska avlöningsbestämmelser för budgetåret 1939/40 meddelades i anslutning till det nyss anförda dels den föreskriften, att personlig lönefyllnad enligt kungörelsen 1937: 901 icke finge åtnjutas av den som övergick å de provisoriska bestämmelserna, dels ock den bestämmelsen, att de provisoriska bestämmelserna icke skulle äga tillämpning å befattningshavare, vilken vore berättigad till personlig lönefyllnad och före den 1 september 1939 anmält, att han icke ville underkasta sig nämnda bestämmelser.

Jämväl vid utfärdandet av provisoriska avlöningsbestämmelser för folk- och småskollärare för budgetåret 1940/41 meddelades förbud för lärare, å vilken bestämmelserna blevo tillämpliga, att åtnjuta personlig lönefyllnad samt bereddes möjlighet för vissa lärargrupper att genom vederbörlig anmälan varda bibehållna vid äldre avlöningsbestämmelser. Av särskild anledning erhöles samtliga ordinarie lärare valfrihet. Däremot gjordes valrätten för extra ordinarie befattningshavare alltjämt beroende av om vederbörande ägde rätt till personlig lönefyllnad.

Beträffande det nu i propositionen nr 175 föreliggande förslaget angående provisoriska avlöningsbestämmelser för folk- och småskollärare för budgetåret 1941/42 torde få framhållas, att avsikten varit att i samband med bestämmelsernas utfärdande föreskriva viss valfrihet mellan gällande avlöningsreglemente och de provisoriska bestämmelserna, i likhet med vad som stadgats i de provisoriska bestämmelser, som gälla under budgetåret 1940/41.

Under innevarande budgetår torde de provisoriska avlöningsbestämmelserna allmänt tillämpas. De fördelar, som varit förbundna med en övergång till dessa, hava nämligen i allmänhet uppvägt förmånen av personlig lönefyllnad. Med hänsyn till den kraftiga stegring av levnadskostnadsindex, som inträdde vid kvartalsskiftet mars/april 1941 kan förutses att förhållandena för nästa budgetår i viss mån förändras härutinnan. För de befattningshavare, vilka före den 1 januari 1938 voro tillförsäkrade kommunala dyrtidstillägg eller liknande förmåner, kommer det nämligen, om någon maximering motsvarande den som gäller för de statliga dyrtidstilläggen eller rörliga tilläggen icke fanns föreskriven, att i vissa fall bliva fördelaktigare att icke övergå på de nya provisoriska avlöningsbestämmelserna utan i stället kvarstå på bestämmelserna i 1937 års avlöningsreglemente med rätt att därvid uppbära personlig lönefyllnad. Sålunda skulle exempelvis i Stockholm en ordinarie manlig folkskollärare enligt verkställda beräkningar erhålla rätt till personlig lönefyllnad med ett belopp överstigande 1,400 kronor för år, vilket i förhållande till den årsinkomst, som de provisoriska avlöningsbestämmelserna skulle bereda honom, skulle föranleda en merinkomst av omkring 1,200 kronor. Stockholms stad skulle genom samtliga ifrågakommande lönefyllnader tillskyndas en extra utgift av omkring 400,000 kronor.

Utskottet.

Utskottet, som vad angår förslaget om jämkningar beträffande de s. k. språktilläggen hänvisar till vad utskottet i annat sammanhang denna dag anför, har icke funnit anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts i föreva-

rande proposition framlagda förslag eller mot vad departementschefen i samband därmed anfört.

Med anledning av vad som upplysts i omförmälda promemoria, finner utskottet sig böra framhålla, att det givetvis får anses vara en mindre önskvärd konsekvens av den av statsmakterna medgivna valfriheten vid övergång från äldre till nyare löneregleringsbestämmelser, att densamma skall kunna av vissa grupper befattningshavare utnyttjas för att undandraga sig den begränsning av reallönen, som genom maximeringen av dyrtidstillägg, rörligt tillägg och kristillägg införts för statstjänstemän i allmänhet och med dem i lönehänseende likställda. Utskottet får dessutom framhålla, att de provisoriska avlöningsbestämmelserna torde kunna anses så nära sammanfalla med den i utsikt ställda definitiva löneregleringen för ifrågavarande personalgrupper, att friheten att välja mellan det äldre och det nyare lönesystemet väsentligen synes böra avse övergången till de provisoriska lönebestämmelserna. Med hänsyn till det sagda synes det kunna ifrågasättas, huruvida icke för övergång till den blivande definitiva löneregleringen borde uppställas såsom förutsättning, att vederbörande befattningshavare övergått till de provisoriska bestämmelserna.

Under åberopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen må

a) i huvudsaklig överensstämmelse med vad av föredragande departementschefen i statsrådsprotokollet över finansärenden för den 21 mars 1941 förordats för budgetåret 1941/42 utfärda provisoriska avlöningsbestämmelser för lärare vid folk- och småskolor m. fl.,

b) meddela de bestämmelser, som erfordras för genomförande av den av föredragande departementschefen i nämnda statsrådsprotokoll förordade jämkningen i gällande bestämmelser angående statsbidrag till avlöning av lärare vid folk- och småskolor m. m.

Stockholm den 20 maj 1941.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Johan Bernhard Johansson, Joh. Nilsson* i Malmö, *Oscar Olsson, Per Gustafsson, Pauli, Bergman, Sven Larsson, Carlström, Bäcklund, Björkman, Berntson* och *Persson*; samt

från andra kammaren: herrar *Jonsson* i Eskilstuna, *Svensson* i Grönvik, *Andersson* i Prästbol, *Persson* i Falla, *Holmdahl, Andersson* i Södergård, *Mårtensson, Wallentheim, Viklund, Lindholm*, fru *Alvén* och herr *Bergvall*.